

UNCITRAL ARBITRAŽO TAISYKLĖS*

GENERALINĖS ASAMBLĖJOS REZOLIUCIJA 31/98 UNCITRAL ARBITRAŽO TAISYKLĖS

I skyrius. Įvadinės taisyklės

Taikymo sfera (1 straipsnis) ir tipinė arbitražinė išlyga Pranešimas, terminų skaičiavimas (2 straipsnis)
Pranešimas apie arbitražą (3 straipsnis)
Atstovavimas ir pagalba (4 straipsnis)

II skyrius. Arbitražo sudarymas

Arbitrų skaičius (5 straipsnis)
Arbitrų skyrimas (6-8 straipsniai)
Arbitrų nušalinimas (9-12 straipsniai)
Arbitro pakeitimas (13 straipsnis)
Nagrinėjimas iš naujo, pakeitus arbitrą (14 straipsnis)

III skyrius. Arbitražo procesas

Bendrosios nuostatos (15 straipsnis)
Arbitražo vieta (16 straipsnis)
Kalba (17 straipsnis)
Ieškininis pareiškimas (18 straipsnis)
Ginamasis atsiliepimas (19 straipsnis)
Ieškinio ir atsiliepimo pakeitimas (20 straipsnis)
Atsikirtimai dėl arbitražo jurisdikcijos (21 straipsnis)
Tolesni rašytiniai pareiškimai (22 straipsnis)
Terminai (23 straipsnis)
Įrodymai ir posėdis (24 ir 25 straipsniai)
Priverstinės užtikrinimo priemonės (26 straipsnis)
Ekspertai (27 straipsnis)
Nedalyvavimas (28 straipsnis)
Posėdžio pabaiga (29 straipsnis)
Taisyklių atsisakymas (30 straipsnis)

IV skyrius. Arbitražo sprendimas

Nutarimai (31 straipsnis)
Sprendimo forma ir galiojimas (32 straipsnis)
Taikoma teisė, *amiable compositeur* (33 straipsnis)
Susitaikymas ir kiti pasibaigimo pagrindai (34 straipsnis)
Sprendimo išaiškinimas (35 straipsnis)
Sprendimo taisymas (36 straipsnis)
Papildomas sprendimas (37 straipsnis)
Išlaidos (38M0 straipsniai)
Užstatas išlaidoms (41 straipsnis)

1976 M. GRUODŽIO 15 D. GENERALINĖS ASAMBLĖJOS PRIIMTA REZOLIUCIJA 31/98

31/98. Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos arbitražo taisyklės

Generalinė Asamblėja, pripažindama arbitražo, kaip tarptautinių komercinių santykių kontekste kylančių ginčų sprendimo metodo vertę, *būdama įsitikinusi*, kad *ad hoc* arbitražą reguliuojančių taisyklių, priimtinių skirtingas teises, socialines ir ekonomines sistemas turinčiose valstybėse sukūrimas reikšmingai prisidėtų prie harmoningų tarptautinių ekonominių santykių plėtros, *atsižvelgiant į tai*, kad Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos arbitražo taisyklės buvo parengtos po išsamių konsultacijų su arbitražo institucijomis ir tarptautinio komercinio arbitražo centrais, *pažymėdama*, kad arbitražo taisyklės Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisija priėmė devintojoje sesijoje, deramai jas apsvarsčiusi,

1. *Rekomenduoja* naudoti Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos arbitražo taisykles sprendžiant tarptautinių komercinių santykių kontekste kylančius ginčus, ypač pateikiant nuorodą komercinėse sutartyse į Arbitražo taisykles;
2. *Prašo* Generalinį Sekretorių organizuoti kiek įmanoma platesnį Arbitražo taisyklių išplatimą.

UNCITRAL ARBITRAŽO TAISYKLĖS

I skyrius. Įvadinės taisyklės

TAIKYMO SFERA

1 straipsnis

1. Jei sutarties šalys raštu susitarė, kad su ta sutartimi susiję ginčai turi būti perduoti arbitražui pagal UNCITRAL arbitražo taisykles, tai tokie ginčai turi būti sprendžiami pagal šias taisykles su tais pakeitimais, kuriuos šalys gali raštu sutarti padaryti.
2. Šios taisyklės reglamentuoja arbitražą, tačiau, kai kuri nors iš šių taisyklių prieštarauja arbitražui taikytinos teisės nuostatai, nuo kurios šalys negali nukrypti, ta nuostata turi viršenybę.

PRANEŠIMAS, TERMINŲ SKAIČIAVIMAS

2 straipsnis

1. Pagal šias taisykles, bet kokia žinia, įskaitant pranešimą, siuntimą ar pasiūlymą, laikoma gauta, jeigu ji fiziškai įteikta adresatui arba pristatyta į jo nuolatinę gyvenamąją vietą, komercinės-ūkinės veiklos vietą ar pašto adresu, arba, jeigu nė vienos negalima sužinoti atlikus reikalingą tyrimą, - į paskutinę jo žinomą gyvenamąją ar veiklos vietą. Žinia laikoma gauta jos pristatymo dieną.
2. Skaičiuojant terminus pagal šias taisykles, terminas laikomas prasidėjusiu kitą dieną, kai žinia, pranešimas, siuntimas ar pasiūlymas buvo gauti. Jeigu tokio termino pabaiga adresato vietoje yra oficiali švenčių ar ne darbo diena, terminas pratęsiamas iki kitos darbo dienos. Oficialios švenčių ir ne darbo dienos įskaitomos į terminą.

PRANEŠIMAS APIE ARBITRAŽĄ

3 straipsnis

1. Kreipimasi į arbitražą inicijuojanti šalis (toliau vadinama „ieškovu“) turi pranešti kitai šaliai (toliau vadinamai „atsakovu“) apie arbitražą.
2. Arbitražo procesas laikomas prasidėjęs tą dieną, kai atsakovas gavo pranešimą apie arbitražą.
3. Pranešime apie arbitražą nurodoma:
 - a) reikalavimas, kad ginčas būtų perduotas arbitražui;
 - b) šalių pavadinimai ir adresai;
 - c) nuoroda į arbitražinę išlygą ar arbitražinį susitarimą, kuriuo remiamasi;
 - d) nuoroda į sutartį, iš kurios kyla ar su kuria susijęs ginčas;
 - e) bendra ieškinio prigimtis ir, jeigu yra, ginčo suma;
 - f) materialinis reikalavimas;
4. Pranešime apie arbitražą taip pat gali būti nurodoma:
 - a) pasiūlymai dėl vienintelio arbitro paskyrimo ir 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta skiriančioji institucija;
 - b) pranešimas apie arbitro paskyrimą, nurodytas 7 straipsnyje;
 - c) ieškininis pareiškimas, nurodytas 18 straipsnyje.

ATSTOVAVIMAS IR PAGALBA

4 straipsnis

Šalims gali atstovauti ar asistuoti jų pasirinkti asmenys. Tokiu asmenų pavardės ir adresai turi būti raštu pranešti kitai šaliai; tokia pranešime turi būti nurodyta, koks asmuo skiriamas atstovauti ar asistuoti.

II skyrius. Arbitražo sudarymas

ARBITRŲ SKAIČIUS

5 straipsnis

Jeigu šalys anksčiau nebuvo susitarusios dėl arbitrų skaičiaus (t. y. dėl vieno ar trijų) ir praėjus 15 dienų nuo to momento, kai atsakovas gavo pranešimą apie arbitražą, nesusitarė, kad bus vienas arbitras, turi būti paskirti trys arbitrai.

ARBITRŲ SKYRIMAS (6-8 STRAIPSNIAI)

6 straipsnis

1. Jei turi būti paskirtas vienintelis arbitras, bet kuri šalis kitai gali pasiūlyti:
 - a) pavardes vieno ar daugiau asmenų, kurių vienas bus vienintelis arbitras; ir
 - b) jeigu šalys nesusitarė dėl skiriančiosios institucijos, vienos ar daugiau institucijų pavadinimą ar pavadinimus arba pavardes vieno ar daugiau asmenų, kurių vienas būtų skiriančioji institucija.
2. Jeigu per 30 dienų nuo to momento, kai šalis gavo pasiūlymą pagal 1 dalį, šalys nesusitaria dėl vienintelio arbitro kandidatūros, vienintelį arbitrą skiria šalių sutarta skiriančioji institucija. Jeigu šalys nesusitarė dėl jokios skiriančiosios

institucijos arba sutarta skiriančioji institucija atsisako paskirti ar nepaskiria arbitro per 60 dienų nuo šalių prašymo apie tai gavimo dienos, bet kuri šalis gali prašyti Hagos nuolatinio arbitražo teismo generalinio sekretoriaus nurodyti skiriančiąją instituciją.

3. Bet kurios iš šalių prašymu skiriančioji institucija turi paskirti vienintelį arbitrą kaip galima skubiau. Skirdama arbitrą skiriančioji institucija turi vadovautis šia sąrašo procedūra, jeigu šalys nesutaria, kad sąrašo procedūra neturi būti taikoma, arba jeigu skiriančioji institucija savo nuožiūra nenustato, kad sąrašo procedūros taikymas netinka, tuo atveju:

- a) vienos šalies prašymu skiriančioji institucija turi abiem šalims nusiųsti identišką sąrašą, kur būtų ne mažiau kaip trys pavardės;
- b) gavusi sąrašą per 15 dienų kiekviena šalis, išbraukusi pavardę ar pavardes kandidatų, dėl kurių ji prieštarauja, ir sunumeravusi likusias pavardes sąrašo teikiamos pirmenybės tvarka, gali grąžinti jį skiriančiajai institucijai;
- c) pasibaigus nurodytam terminui, skiriančioji institucija, atrinkusi iš šalių grąžinto sąrašo patvirtintų pavardžių, turi paskirti vienintelį arbitrą šalių nustatyta pirmenybės teikimo tvarka;
- d) jeigu dėl kokių nors priežasčių arbitrai negali būti paskirti šia tvarka, skiriančioji institucija gali skirti vienintelį arbitrą savo nuožiūra.

4. Skirdama arbitrą, skiriančioji institucija turi atsižvelgti į tokias aplinkybes, kurios garantuotų nepriklausomo ir bešališko arbitro paskyrimą, ir taip pat atkreipti dėmesį į patarimą paskirti kitos nei šalių nacionalinė priklausomybė arbitrą.

7 straipsnis

1. Jeigu turi būti paskirti trys arbitrai, kiekviena šalis turi paskirti po vieną arbitrą. Šitaip paskirti du arbitrai turi pasirinkti trečiąjį, kuris bus pirmininkaujantis arbitražo arbitras.

2. Jeigu gavusi pranešimą, kad viena šalis paskyrė arbitrą, kita šalis per 30 dienų nepranešė pirmajai šaliai apie paskirtąjį:

- a) pirmoji šalis gali anksčiau šalių sutartos skiriančiosios institucijos prašyti paskirti antrą arbitrą; arba
- b) jeigu tokia institucija nebuvo šalių anksčiau nustatyta arba anksčiau nustatyta institucija, gavusi prašymą, atsisako skirti ar nepaskiria arbitro per 30 dienų, pirmoji šalis gali prašyti Hagos nuolatinio arbitražo teismo generalinio sekretoriaus nurodyti skiriančiąją instituciją. Pirmoji šalis tada gali šitaip nurodytos skiriančiosios institucijos prašyti paskirti antrą arbitrą. Bet kuriuo atveju skiriančioji institucija gali skirti arbitrą savo nuožiūra.

3. Jeigu per 30 dienų nuo antro arbitro paskyrimo du arbitrai nesutarė dėl pirmininkaujančio arbitro kandidatūros, pirmininkaujantį arbitrą turi paskirti skiriančioji institucija ta pačia tvarka, kuria skiriamas vienintelis arbitras pagal 6 straipsnį.

8 straipsnis

1. Skiriančiosios institucijos prašanti paskirti arbitrą pagal 6 ar 7 straipsnius šalis turi nusiųsti jai pranešimo apie arbitražą, sutarties, iš kurios kilo ar su kuria susijęs ginčas, ir arbitražinio susitarimo, jeigu jo nėra sutartyje, nuorašus. Skiriančioji institucija gali reikalauti iš bet kurios šalies informacijos, kurią ji laiko būtina savo funkcijoms vykdyti.

2. Turi būti nurodomi pilni pasiūlytų vieno ar daugiau asmenų, galinčių būti arbitrais, vardai (pavardės), adresai ir nacionalinė priklausomybė, taip pat pateikiamas jų kvalifikacijos aprašymas.

ARBITRŲ NUŠALINIMAS (9-12 STRAIPSNIAI)

9 straipsnis

Kandidatas į arbitrus asmenims, kurie susisiekiama su juo dėl galimybės būti paskirtam arbitru, turi atskleisti bet kokias aplinkybes, galinčias kelti pagrįstų abejonių dėl jo bešališkumo ir nepriklausomybės. Paskirtas ar pasirinktas arbitras turi atskleisti tokią aplinkybę šalims, jeigu jų apie tai dar neinformavo.

10 straipsnis

1. Bet koks arbitras gali būti nušalinamas, jeigu egzistuoja aplinkybės, keliančios pagrįstų abejonių dėl jo bešališkumo ir nepriklausomybės.

2. Šalis gali nušalinti savo paskirtą arbitrą tik dėl aplinkybių, kurias ji sužinojo po paskyrimo.

11 straipsnis

1. Bet kuri šalis, ketinanti nušalinti arbitrą, turi nusiųsti pranešimą apie nušalinimą per 15 dienų po to, kai nušalinamasis šaliai buvo pranešta apie nušalinamo arbitro paskyrimą, arba per 15 dienų po to, kai aplinkybės, nurodytos 9 ir 10 straipsniuose, tapo žinomos tai šaliai.

2. Apie nušalinimą turi būti pranešta kitai šaliai, arbitru, kuris yra nušalinamas, ir kitiems arbitražo nariams. Pranešimas turi būti raštiškas ir jame nurodyti nušalinimo motyvai.

3. Kai viena šalis pareiškia nušalinimą, kita gali su juo sutikti. Pareiškus nušalinimą arbitras taip pat gali atsisakyti savo pareigų. Bet kuriuo atveju tai nereiškia nušalinimo pagrindų galiojimo pripažinimo. Abiem atvejais nauji arbitrai turi būti skiriami 6 ir 7 straipsniuose numatyta tvarka, net jeigu skiriant nušalintą arbitrą šalis nesinaudojo savo teise skirti ar nedalyvavo skiriant arbitrą.

12 straipsnis

1. Jeigu kita šalis nesutinka su nušalinimu ir nušalintas arbitras neatsisako savo pareigų, sprendimą dėl nušalinimo priims:

- a) kai pirma arbitrus skyrė skiriančioji institucija – ta skiriančioji institucija;
- b) kai pirma arbitrus skyrė ne skiriančioji institucija, bet skiriančioji institucija anksčiau buvo nurodyta – ta skiriančioji institucija;
- c) visais kitais atvejais – skiriančioji institucija, kuri turi būti nurodyta skiriančiosios institucijos nurodymo tvarka, nustatyta 6 straipsnyje.

2. Jeigu skiriančioji institucija palaiko nušalinimą, naujas arbitras turi būti paskirtas ar pasirinktas 6-9 straipsniuose numatyta tvarka, taikyta skiriant ar pasirenkant arbitrą, tačiau, kai pagal šias nuostatas reikėtų nurodyti skiriančiąją instituciją, arbitrus turi paskirti skiriančioji institucija, sprendusi nušalinimo klausimą.

ARBITRO PAKEITIMAS

13 straipsnis

1. Arbitrui mirus ar atsistatydinus arbitražo proceso metu naujas arbitras turi būti paskirtas ar pasirinktas remiantis 6-9 straipsniuose numatyta tvarka, kuri buvo taikyta skiriant ar pasirenkant pakeičiamą arbitrą.
2. Jei arbitras nevykdo savo funkcijų arba *de jure* ar *de facto* nesugeba jų vykdyti, turi būti taikoma arbitrų nušalinimo ir pakeitimo tvarka, numatyta ankstesniuose straipsniuose.

NAGRINĖJIMAS IŠ NAUJO, PAKEITUS ARBITRĄ

14 straipsnis

Jeigu pagal 11-13 straipsnius pakeičiamas vienintelis ar pirmininkaujantis arbitras, bet kuris anksčiau vykęs ginčas turi būti nagrinėjamas iš naujo; pakeitus kitą arbitrą, iš naujo gali būti nagrinėjamas arbitražo nuožiūra.

III skyrius. Arbitražo procesas

BENDROSIOS NUOSTATOS

15 straipsnis

1. Arbitražas, nepažeisdamas šių taisyklių, gali vykdyti arbitražo procesą tokia tvarka, kokią jis laiko tinkama, su sąlyga, kad laikomasi šalių lygybės ir joms suteikiamos visos galimybės dalyvauti nagrinėjant ginčą.
2. Kuriai nors iš šalių bet kurioje arbitražinio nagrinėjimo stadijoje paprašius, arbitražas turi surengti posėdį, kur būtų pateikiami įrodymai liudytojų parodymais, tarp jų ekspertų liudytojų paaiškinimais, taip pat žodiniiais šalių paaiškinimais. Jeigu toks prašymas nepateikiamas, arbitražas turi nuspręsti, ar rengti tokius posėdžius, ar nagrinėjimas turi vykti remiantis dokumentais ir kita medžiaga.
3. Viena iš šalių visus dokumentus ar kitą informaciją, kurią pateikia arbitražui, tuo pat metu turi perduoti kitai šaliai.

ARBITRAŽO VIETA

16 straipsnis

1. Jeigu šalys nesutarė dėl arbitražo vietos, ją nustato arbitražas atsižvelgdamas į arbitražo aplinkybes.
2. Arbitražas gali nustatyti arbitražo vietą valstybę, dėl kurios šalys susitarė. Jis gali išklausti liudytojų, rengti konsultacinius savo narių susitikimus bet kurioje vietoje, kurią jis laiko tinkama atsižvelgdamas į arbitražo aplinkybes.
3. Arbitražas gali rinktis bet kurioje vietoje, kurią jis laiko tinkama, apžiūrėti prekes, kitą turtą ar dokumentus. Šalims turi būti pakankamai anksti pranešama, kad joms būtų sudaryta galimybė dalyvauti apžiūroje.

KALBA

17 straipsnis

1. Nepažeisdamas šalių susitarimo, arbitražas skubiai, tuoj po jo paskyrimo, turi nustatyti kalbą ar kalbas, kurios bus vartojamos nagrinėjimo metu. Toks nutarimas taikomas ieškininiam pareiškimui, ginamajam atsiliepimui ir bet kuriems būsimiems pareiškimams raštu, o jeigu posėdis vyksta žodžiu – jo metu vartojamai kalbai ar kalboms.
2. Arbitražas gali nurodyti, kad prie bet kokių dokumentų, pridėdamų prie ieškininio pareiškimo ar ginamojo atsiliepimo, arba prie bet kokių papildomų dokumentų ar priedų, pateiktų proceso metu originalo kalba, būtų pridėti vertimai į šalių sutartą ar arbitražo nustatytą kalbą ar kalbas.

IEŠKININIS PAREIŠKIMAS

18 straipsnis

1. Jeigu ieškininio pareiškimo pranešime apie arbitražą nebuvo, ieškovas per terminą, kurį nustato arbitražas, turi raštu pateikti savo ieškininį pareiškimą kitai šaliai ir kiekvienam arbitrui. Prie jo turi būti pridėti nuorašai sutarties ir arbitražinio susitarimo, jeigu jis neįtrauktas į sutartį.
2. Ieškininiame pareiškime turi būti nurodoma:
 - a) šalių pavadinimai ir adresai;
 - b) reikalavimą patvirtinantys faktai;
 - c) ginčijami klausimai;
 - d) ieškininiai reikalavimai.

Ieškovas gali pridėti prie ieškininio pareiškimo visus, jo manymu, reikalingus dokumentus arba nuorodą į dokumentus ar kitus įrodymus, kuriuos jis pateiks.

GINAMASIS ATSLIEPIMAS

19 straipsnis

1. Per terminą, kurį turi nustatyti arbitražas, atsakovas turi raštu pateikti ieškovui ir kiekvienam arbitrai savo ginamąjį atsiliepimą.
2. Ginamajame atsiliepime turi būti atsakoma į b, c ir d ieškininio pareiškimo punktus (18 straipsnio 2 dalis). Atsakovas gali pridėti prie savo atsiliepimo dokumentus, kuriais jis remiasi grindamas savo poziciją, arba nuorodą į dokumentus ar kitus įrodymus, kuriuos jis pateiks.
3. Savo ginamajame atsiliepime arba vėlesnėje arbitražinio nagrinėjimo stadijoje, jeigu pagal aplinkybes arbitražas nusprendžia, kad uždelsimas yra pagrįstas, atsakovas gali pareikšti priešieškinį, kylantį iš tos pačios sutarties, ar pateikti dėl įskaitymo reikalavimą, kylantį iš tos pačios sutarties, bet kitu pagrindu.
4. 18 straipsnio 2 dalies nuostatos taikomos priešieškiniui ir reikalavimui dėl įskaitymo.

IEŠKINIO AR ATSILIEPIMO PAKEITIMAS

20 straipsnis

Bet kuri šalis arbitražinio nagrinėjimo metu gali pakeisti ir papildyti savo ieškinį ar atsiliepimą, išskyrus atvejus, kai arbitražas, atsižvelgęs į delsimą tai padaryti ar žalą kitai šaliai, ar bet kurias kitas aplinkybes, laiko neleistina daryti tokius pakeitimus. Tačiau ieškinyms negali būti keičiamas taip, kad peržengtų arbitražinės išlygos ar atskiro arbitražinio susitarimo dalyko ribas.

ATSIKIRTIMAI DĖL ARBITRAŽO JURISDIKCIJOS

21 straipsnis

1. Arbitražas turi teisę priimti sprendimą dėl pareiškimų, kad jis neturi jurisdikcijos, įskaitant ir bet kokius pareiškimus dėl arbitražinės išlygos ar atskiro arbitražinio susitarimo egzistavimo ar galiojimo.
2. Arbitražas turi teisę spręsti sutarties, kurios dalį sudaro arbitražinė išlyga, buvimo ir galiojimo klausimą. Sprendžiant šiame straipsnyje numatytus klausimus, arbitražinė išlyga, kuri yra sutarties dalis ir numato arbitražą pagal šias taisykles, turi būti laikoma nepriklausomu nuo kitų sutarties sąlygų susitarimu. Arbitražo sprendimas, kad sutartis yra negaliojanti ir niekinė, nelemia *ipso jure* arbitražinės išlygos negaliojimo.
3. Atsikirtimas, kad arbitražas neturi jurisdikcijos, turi būti pateikiamas ne vėliau kaip atsakovo ginamasis atsiliepimas, o priešieškinio atžvilgiu – ne vėliau kaip atsakymas į priešieškinį.
4. Apskritai atsikirtimo dėl arbitražo jurisdikcijos klausimą arbitražas turi spręsti kaip preliminarinį. Tačiau arbitražas gali tęsti arbitravimą ir jurisdikcijos klausimą išspręsti galutiniam arbitražo sprendime.

TOLESNI RAŠYTINIAI PAREIŠKIMAI

22 straipsnis

Arbitražas privalo nuspręsti, kokius dar rašytinius pareiškimus, be ieškininio pareiškimo ir ginamojo atsiliepimo, turi ar gali pateikti šalys, ir nustatyti jų pateikimo terminus.

TERMINAI

23 straipsnis

Arbitražo nustatyti terminai rašytiniams pareiškimams (įskaitant ieškininį pareiškimą ir ginamąjį atsiliepimą) pateikti neturi viršyti 45 dienų. Tačiau arbitražas gali terminus pratęsti, jei mano, kad pratęsimas yra pagrįstas.

ĮRODYMAI IR POSĖDIS (24 IR 25 STRAIPSNIAI)

24 straipsnis

1. Kiekvienai šaliai priklauso faktų, kuriais ji grindžia savo reikalavimą ar atsikirtimą, įrodinėjimo našta.
2. Arbitražas, jeigu laiko reikalinga, gali pareikalauti iš šalies per terminą, kurį pats turi nustatyti, pateikti jam ir kitai šaliai santrauką dokumentų ir kitų įrodymų, kuriuos ta šalis ketina pateikti ginčijamoms aplinkybėms, išdėstytoms jos ieškininiame pareiškime ar ginamajame atsiliepime, patvirtinti.
3. Vykstant arbitražiniam procesui, arbitražas bet kada gali pareikalauti iš šalių pateikti dokumentus, priedus ar kitus įrodymus per savo nustatytus terminus.

25 straipsnis

1. Posėdžiui vykstant žodžiu, arbitražas iš anksto adekvačiai abiem šalims turi pranešti jo datą, laiką ir vietą.
2. Jeigu bus apklausiami liudytojai, likus ne mažiau kaip 15 dienų iki posėdžio kiekviena šalis turi pranešti arbitražui ir kitai šaliai liudytojų, kuriuos ji ketina pateikti, pavardes ir adresus, dalyką, kurį jie paliudys, ir kalbą, kuria duos parodymus.
3. Arbitražas turi organizuoti žodinių pareiškimų posėdžio metu vertimą ir posėdžio protokolavimą, jeigu tai, arbitražo nuomone, yra būtina atsižvelgiant į bylos aplinkybes arba jeigu šalys dėl to susitarė ir tokį susitarimą arbitražui pateikė ne vėliau kaip 15 dienų iki posėdžio.
4. Posėdis turi vykti *in camera*, jeigu šalys nesusitarė kitaip. Arbitražas gali pareikalauti, kad bet kuris liudytojas ar liudytojai pasišalintų, kai kiti liudytojai duoda parodymus. Arbitražas savo nuožiūra nustato liudytojų apklausimo tvarką.
5. Liudytojų parodymai gali būti pateikiami jų pasirašytu rašytinių pareiškimų forma.
6. Arbitražas turi nustatyti pateiktų įrodymų leistinumą, liečiamumą, svarbą ir vertę.

PRIVERSTINĖS UŽTIKRINIMO PRIEMONĖS

26 *straipsnis*

1. Bet kurios šalies prašymu arbitražas gali taikyti bet kurias priverstines priemones, kurias jis laiko būtinomis ginčo dalyko atžvilgiu, įskaitant ir prekių, kurios sudaro ginčo dalyką, konservaciją, kaip antai: įsakyti perduoti prekes saugoti trečiajam asmeniui arba perduoti greitai gendančias prekes.
2. Tokios priverstinės priemonės įforminamos preliminariu arbitražo sprendimu. Arbitražas gali reikalauti užtikrinti tokių priemonių išlaidas apmokėti.
3. Šalies kreipimasis į teismine įstaigą dėl tokių priemonių taikymo nelaikomas nesuderinamu su arbitražiniu susitarimu ar atsisakymu nuo tokio susitarimo.

EKSPERTAI

27 *straipsnis*

1. Arbitražas gali paskirti vieną ar kelis ekspertus, kad šie raštu atsakytų į konkrečius arbitražo suformuluotus klausimus. Arbitražo priimamas eksperto paskyrimo dokumentas turi būti nusiųstas šalims.
2. Šalys turi ekspertui suteikti visą reikiamą informaciją ar pateikti jam patikrinti visus reikiamus dokumentus ar prekes, kurių jis pareikalauja. Bet koks ginčas tarp šalies ir eksperto dėl pareikalautos informacijos ar pateikimo reikalingumo turi būti perduotas arbitražui, kad šis priimtų sprendimą.
3. Gavęs eksperto ataskaitą, arbitražas turi nusiųsti šalims po ataskaitos kopiją ir joms turi būti suteikta galimybė raštu pateikti apie ją savo nuomonę. Šalis turi teisę patikrinti bet kurį dokumentą, kuriuo ekspertas rėmėsi savo ataskaitoje.
4. Bet kurios šalies prašymu pateikęs ataskaitą ekspertas gali būti apklausiamas posėdžio metu ir šalims turi būti suteikta galimybė dalyvauti ir jį apklausti. Šio posėdžio metu šalys gali pasikviesti ekspertus liudytojus duoti paaiškinimus ginčijamam klausimui. Tokiai procedūrai taikomos 25 straipsnio nuostatos.

NEDALYVAVIMAS

28 *straipsnis*

1. Jei per arbitražo nustatytą laiką ieškovas be pakankamos priežasties nepateikia savo ieškinio, arbitražas turi išleisti potvarkį arbitražo procesą nutraukti. Jei per arbitražo nustatytą laiką atsakovas be pakankamos priežasties nepateikia savo ginamojo atsilepimo, arbitražas turi įsakyti tęsti procedūrą.
2. Jei pagal šias taisykles reikiamu būdu šaukta viena iš šalių be pakankamos priežasties neatvyksta į posėdį, arbitražas gali tęsti arbitravimą.
3. Jei tinkamu būdu kviesta pateikti įrodymų viena iš šalių per nustatytą laiką be pakankamos priežasties jų nepateikia, arbitražas gali priimti sprendimą remdamasis turimais įrodymais.

POSĖDŽIO PABAIGA

29 *straipsnis*

1. Arbitražas gali paklausti šalių, ar jos nori pateikti daugiau įrodymų, ar apklausti liudytojus, ar pateikti naujų pareiškimų, ir, jeigu tokių nėra, gali paskelbti posėdį baigtą.
2. Arbitražas, manydamas tai esant būtina dėl ypatingų aplinkybių, gali savo iniciatyva ar šalies prašymu nuspręsti atnaujinti posėdį bet kuriuo metu iki priimdamas sprendimą.

TAISYKLIŲ ATSIŠAKYMAS

30 *straipsnis*

Šalis, kuri žino, kad buvo nesilaikoma kurios nors šių taisyklių nuostatos ar reikalavimo, bet skubiai raštu nepateikusi savo protesto dėl tokio nesilaikymo tęsia arbitravimą, laikoma atsisakiusia teisės protestuoti.

IV skyrius. Arbitražo sprendimas

NUTARIMAI

31 *straipsnis*

1. Kai yra trys arbitrai, bet kuris arbitražo sprendimas ar nutarimas priimamas arbitrų balsų dauguma.
2. Procesiniais klausimais, kai nėra balsų daugumos arba kai arbitražas įgalioja pirmininkaujantį arbitrą, šis gali priimti nutarimus pats, bet pilnos sudėties arbitražas gali juos peržiūrėti.

SPRENDIMO FORMA IR GALIOJIMAS

32 *straipsnis*

1. Be galutinių sprendimų, arbitražas turi galią priimti tarpinius, išankstinius ar dalinius sprendimus.
2. Arbitražo sprendimas turi būti priimamas raštu ir būti galutinis bei šalims privalomas. Šalys išipareigoja įvykdyti sprendimą nedelsdamos.
3. Arbitražas turi pateikti motyvus, kuriais sprendimas yra pagrįstas, jeigu šalys nesusitarė, kad motyvai neturi būti

pateikiami.

4. Sprendimą turi pasirašyti arbitrai ir jame turi būti nurodyta jo priėmimo data ir vieta. Jei yra trys arbitrai ir vienas iš jų sprendimo nepasirašo, sprendime turi būti nurodoma parašo nebuvimo priežastis.
5. Sprendimas gali būti skelbiamas viešai tik abiem šalims sutinkant.
6. Arbitrų pasirašyto sprendimo nuorašus arbitražas turi nusiųsti šalims.
7. Jei tos valstybės, kur priimtas sprendimas, arbitražo įstatymai nustato, kad arbitražas turi deponuoti ar registruoti sprendimą, arbitražas šį reikalavimą turi vykdyti.

TAIKOMA TEISĖ, *AMIALE COMPOSITEUR*

33 straipsnis

1. Arbitražas ginčo esmei turi taikyti šalių nurodytą materialinę teisę. Jeigu šalys tokios teisės nenurodė, arbitražas turi taikyti teisę, nustatytą pagal kolizines normas, kurias jis laiko tinkamomis.
2. Arbitražas gali spręsti kaip *amiable compositeur* arba *ex aequo et bono* tik jeigu šalys jį tiesiogiai įgaliojo taip elgtis ir jeigu teisė, taikoma arbitražo procesui, leidžia šitaip įgaluoti.
3. Visais atvejais arbitražas turi spręsti remdamasis sutarties sąlygomis ir kreipti dėmesį į sandoriui taikytinus prekybos papročius.

SUSITAIKYMAS IR KITI PASIBAIGIMO PAGRINDAI

34 straipsnis

1. Jeigu iki arbitražo sprendimo priėmimo šalys susitaria dėl ginčo išsprendimo, arbitražas turi arba išleisti potvarkį nutraukti arbitražo procedūrą, arba, jeigu to prašo abi šalys ir su tuo sutinka arbitražas, užrašyti susitarimą arbitražo sprendimo forma sutartomis sąlygomis. Arbitražas nėra įpareigotas pateikti tokio sprendimo motyvų.
2. Jeigu iki arbitražo sprendimo priėmimo dėl kurios nors 1 dalyje nepaminėtos priežasties tęsti arbitražo procesą nebebūtina arba nebeįmanoma, arbitražas turi informuoti šalis apie savo ketinimą išleisti potvarkį procedūrą nutraukti. Arbitražas turi
3. Arbitrų pasirašytų arbitražo procedūros nutraukimo potvarkio arba arbitražo sprendimo sutartomis sąlygomis nuorašus arbitražas turi nusiųsti šalims. Kai arbitražo sprendimas priimamas sutartomis sąlygomis, taikomos 32 straipsnio 2, 4-7 dalių nuostatos.

SPRENDIMO IŠAIŠKINIMAS

35 straipsnis

1. Per 30 dienų po to, kai gautas sprendimas, bet kuri šalis, pranešusi kitai šaliai, gali paprašyti arbitražo išaiškinti sprendimą.
2. Išaiškinimas turi būti pateiktas raštu per 45 dienas po to, kai gautas prašymas. Išaiškinimas sudaro sprendimo dalį ir turi būti taikomos 32 straipsnio 2-7 dalys.

SPRENDIMO TAISYMAS

36 straipsnis

1. Per 30 dienų po to, kai gautas sprendimas, bet kuri šalis, pranešusi kitai šaliai, gali paprašyti arbitražo ištaisyti sprendime kurias nors skaičiavimo, kanceliariines ar spausdinimo arba bet kurias kitas panašaus pobūdžio klaidas. Per 30 dienų nuo sprendimo išsiuntimo arbitražas gali ištaisyti tokias klaidas savo iniciatyva.
2. Tokie taisymai turi būti padaryti raštu, ir taikomos 32 straipsnio 2-7 dalių nuostatos.

PAPILDOMAS SPRENDIMAS

37 straipsnis

1. Per 30 dienų po to, kai gavo sprendimą, bet kuri šalis, pranešusi kitai šaliai, gali paprašyti arbitražo priimti papildomą sprendimą dėl arbitražo proceso metu pateiktų, bet sprendime praleistų reikalavimų.
2. Jeigu arbitražas prašymą dėl papildomo sprendimo laiko pagrįstu ir mano, kad praleidimas gali būti pataisytas be tolesnių posėdžių ar įrodymų, jis turi baigti savo sprendimą per 60 dienų po to, kai gavo prašymą.
3. Kai priimamas papildomas sprendimas, taikomos 32 straipsnio 2-7 dalių nuostatos.

IŠLAIDOS

38 straipsnis

Arbitražas savo sprendime turi nustatyti arbitražo išlaidas. Terminas „išlaidos“ apima tik:

- a) atlyginimus arbitražui – nurodomi atskirai kiekvienam arbitrai ir nustatomi paties arbitražo remiantis 39 straipsniu;
- b) arbitrų kelionių ir kitas išlaidas;
- c) išlaidas ekspertų konsultacijoms bei kitai pagalbai, kurios reikalavo arbitražas;
- d) liudytojų kelionių ir kitas išlaidas tiek, kiek jas patvirtina arbitražas;
- e) laimėjusios šalies išlaidas teisiniam atstovavimui ir pagalbai, jeigu atlyginti tokias išlaidas buvo reikalauta arbitražinio nagrinėjimo metu, ir tik tiek, kiek arbitražas nustato tokią išlaidų sumą esant pagrįstą;
- f) bet kokius skiriančiosios institucijos mokesčius ar išlaidas, taip pat Hagos nuolatinio arbitražo teismo generalinio

sekretoriaus išlaidas.

39 straipsnis

1. Atlyginimai arbitražui turi būti pagrįsti ir nustatomi atsižvelgiant į ginčo sumą, ginčo dalyko sudėtingumą, arbitrų sugaištą laiką ir kitas susijusias aplinkybes.
2. Jeigu šalys buvo susitarusios dėl skiriančiosios institucijos arba ją nurodė Hagos nuolatinio arbitražo teismo generalinis sekretorius ir ta institucija yra išleidusi arbitrų atlyginimų tarptautinėse bylose, kurias ji prižiūri, tarifų lentelę, arbitražas, nustatydamas savo atlyginimus, turi atkreipti dėmesį į tą tarifų lentelę tiek, kiek jis mano esant reikalinga tomis bylos aplinkybėmis.
3. Jeigu tokia skiriančioji institucija nėra išleidusi arbitrų atlyginimų tarptautinėse bylose tarifų lentelės, bet kuri šalis bet kuriuo metu gali prašyti skiriančiosios institucijos pateikti pažymą, nurodančią atlyginimų nustatymo principus, kurių tradiciškai laikomasi tarptautinėse bylose, kur institucija skiria arbitrus. Jei institucija sutinka pateikti tokią pažymą, arbitražas nustatydamas savo atlyginimus turi atsižvelgti į tokią informaciją tiek, kiek jis mano esant reikalinga tomis bylos aplinkybėmis.
4. 2 ir 3 dalyse numatytais atvejais, kai to prašo šalis ir institucija sutinka vykdyti šią funkciją, arbitražas turi nustatyti savo atlyginimus tik pasikonsultavęs su skiriančiąja institucija, galinčia pateikti bet kokius paaiškinimus arbitražui apie atlyginimus, kuriuos ji laiko esant tinkamus.

40 straipsnis

1. Išskyrus tai, kas numatyta 2 dalyje, arbitražo išlaidas iš esmės turi atlyginti pralaimėjusi šalis. Tačiau arbitražas gali paskirstyti bet kurias tokias išlaidas tarp šalių, jeigu, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, nustato, kad paskirstymas yra pagrįstas.
2. Arbitražas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, gali laisvai nuspręsti, kuri šalis turi atlyginti teisinio atstovavimo ir pagalbos išlaidas, nurodytas 38 straipsnio e dalyje, arba paskirstyti šias išlaidas tarp šalių, jeigu nustato, kad paskirstymas yra pagrįstas.
3. Kai arbitražas išleidžia potvarkį arbitražo procedūrą nutraukti arba priima sprendimą sutartomis sąlygomis, jis turi nustatyti 38 straipsnyje ir 39 straipsnio 1 dalyje nurodytas arbitražo išlaidas potvarkyje ar sprendime.
4. Arbitražas negali imti jokio papildomo atlyginimo už sprendimo išaiškinimą, taisymą ar užbaigimą pagal 35-37 straipsnius.

UŽSTATAS IŠLAIDOMS

41 straipsnis

1. Įsteigtas arbitražas gali prašyti kiekvienos šalies įmokėti po lygią sumą kaip avansinį išlaidų, nurodytų 38 straipsnio a, b ir c dalyse, mokėjimą.
2. Arbitražinio nagrinėjimo metu arbitražas gali paprašyti šalių sumokėti papildomą užstatą.
3. Jeigu šalys buvo susitarusios dėl skiriančiosios institucijos arba ją nurodė Hagos nuolatinio arbitražo teismo generalinis sekretorius ir jei to prašo šalis, ir skiriančioji institucija sutinka vykdyti šią funkciją, arbitražas turi nustatyti bet kokias užstato ar papildomo užstato sumas tik pasikonsultavęs su skiriančiąja institucija, galinčia pateikti arbitražui bet kokius paaiškinimus dėl užstato ir papildomo užstato sumos, kurią ji laiko esant reikalingą.
4. Jeigu reikalaujami užstatai nėra visiškai sumokami per 30 dienų po to, kai gautas prašymas, arbitražas turi apie tai informuoti šalis tam, kad antroji iš jų sumokėtų reikalingą sumą. Jeigu ji nesumoka, arbitražas gali įsakyti sustabdyti ar nutraukti arbitražo procesą.
5. Priėmęs sprendimą, arbitražas turi pateikti šalims gautų užstatų apskaitą ir grąžinti joms skirtumą.

* Vertimo tekstas paskelbtas leidinyje „Ginčų sprendimas tarptautinėje teisėje. Institucijos ir procedūros“, J.Collier ir V.Lowe („Eugrimas“, 2002)